

ДАЙДЖЕСТ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ БІЗНЕСУ

2021

Зміст

ВСТУП	5
ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ	
Формування кращих практик розвитку індустріальних парків та промислової нерухомості на Сході України (USAID)	8
Цифрова трансформація МСП. Харківщина (USAID)	10
Development Innovation Ventures (DIV) (USAID)	12
Грант на проведення тренінгів для підвищення майстерності та покращення навичок кінематографістів (USAID)	14
Економічна підтримка Східної України (USAID)	16
EO Business Incubators (USAID)	18
Група підтримки малого бізнесу в Україні (ЄБРР)	22
Програма місцевого економічного розвитку (WNISEF)	24
Програма економічного лідерства (WNISEF)	26
Вишеградський Фонд	28
Український Фонд стартапів (КМУ)	32
КРЕДИТНІ ПРОГРАМИ	
Програма з кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками (ФРП)	36
Програма соціального інвестування (WNISEF)	38
МЕРЕЖІ, КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ЦЕНТРИ	
Офіс з просування експорту	42
Fit for partnership with Germany – Програма для менеджерів	44
CUTIS – Канадсько-український проект підтримки торгівлі та інвестицій	46
EEN – Європейська мережа підприємств	48
ІНДИВІДУАЛЬНІ ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ	
Еразмус для молодих підприємців	52
Women in Business EBRD	54

ВСТУП

Громадська організація «GoLOCAL» розробляє та впроваджує проекти сталого розвитку регіонів в Україні у тісній співпраці з місцевими органами влади, донорами та міжнародними фінансовими організаціями, громадянським суспільством.

Ми розбудовуємо інноваційний, виробничий, освітній та творчий потенціал регіонів України завдяки залученню кращих світових практик розвитку і грантового фінансування.

Саме тому, ми підготували цей дайджест можливостей для бізнесу та сподіваємося, що він буде максимально корисним для українських підприємців.

Наші контакти:

Сім'ї Хохлових 8, корпус В10, 04119
e-мейл: i.komendo@golocal-ukraine.com

Facebook:
<https://www.facebook.com/GoLOCAL.Ukraine>

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ

Назва програми

Формування кращих практик розвитку індустріальних парків та промислової нерухомості на Сході України (USAID)

Посилання

<https://golocal-ukraine.com/projects/formuvannya-krashhyh-praktyk-rozvytku-industrialnyh-parkiv/>

Статус

Проєкт реалізується громадською організацією GoLOCAL за сприяння Проєкту USAID «Економічна підтримка Східної України», із залученням експертів керуючої компанії «Індастріал Парк Менеджмент».

Період реалізації:

Вересень 2020 – квітень 2021

Учасники проєкту:

- представники бізнесу, промислових підприємств і бізнес асоціацій;
- представники органів місцевого самоврядування, які відповідальні за розвиток промисловості в регіоні, а також мери і голови ОТГ;
- представники організацій громадянського суспільства.

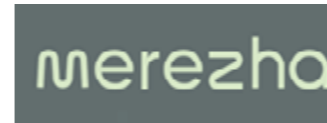
Основні етапи проєкту:

1. Триденні тренінги у містах Северодонецьк, Краматорськ та Маріуполь.
2. Навчальні поїздки до індустріальних парків в Україні (індустріальний парк «Біла Церква», індустріальний парк «Білоцерківський вантажний авіаційний комплекс») та Сербії (індустріальний парк MIND).
3. Робота над концепціями індустріальних парків за підтримки тренерів та презентація проєктів на заключному заході.

Основні теми тренінгів:

1. Розуміння потреб виробників для визначення промислової спеціалізації регіону та вибору локації виробництва.
2. Девелопмент промислової нерухомості: передумови та тренди, бізнес-модель, варіанти та стадії розвитку.
3. Приклади девелопменту окремих проєктів.
4. Індустріальні парки (ІП): світовий досвід, законодавча база, організаційна модель, додана вартість.
5. Маркетинг та підходи до формування інвестиційних пропозицій.
6. Додаткові послуги клієнтам/резидентам.

Тренери та експерти проєкту – представники керуючої компанії «Індастріал Парк Менеджмент».

Назва програми

Цифрова трансформація МСП. Харківщина (USAID)

Посилання

<https://gocalocal-ukraine.com/news-uk/tsifrova-transformatsiya-msp-harkivshhina/>

Статус

Проект реалізується ГО «GoLOCAL» за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» та онлайн-платформи експертних рішень MEREZHA.

Цілі / місія

Підвищити економічну спроможність українських підприємств, вивести їх на новий конкурентний рівень, забезпечити якісну трансформацію бізнесу для переходу в нову цифрову еру.

Пріоритети програми

Три ключові мети цифрової трансформації бізнесу:

- **підвищення продажів** через синергії між IT та існуючими продуктами/ послугами, покращенню взаємодії з клієнтами;
- **зниження витрат** через автоматизацію рутинних задач та вивільнення цінного людського ресурсу;
- **підвищення швидкості та якості прийняття управлінських рішень** через автоматизовану аналітику, візуалізацію тощо.

Разом з консультантами, обрані підприємства виконують наступні роботи:

- проаналізують процесну та IT-архітектуру у компанії, визначать потенційні економічні ефекти від оптимізації та автоматизації бізнес-процесів;
- визначать пріоритетні процеси, проведуть їхній детальний аналіз, моделювання та реінжиніринг;
- виберуть необхідні IT-рішення та сформулюють технічне завдання для IT-вендорів.

Консультанти допоможуть обрати IT-рішення та підготуватись до їх впровадження, адже секторальна специфіка визначає, які саме класи рішень будуть найбільш ефективними:

- CRM (Customer Relationship Management, управління відносинами з клієнтами);
- ERP (Enterprise Resource Planning, управління ресурсами підприємств; автоматизація таких функцій як: фінанси, закупівлі, виробництво і т.д.);
- BPMS (Business Process Management System, управління бізнес-процесами підприємства);
- Business intelligence (BI)
- Електронний документообіг; тощо.

Загальна тривалість консультацій — до 200 годин практики та консультацій для кожного обраного підприємства.

Дедлайн

2 квітня 2021 року, 12.00

Умови участі

Безкоштовно за умови попередньої реєстрації та проходження відбору.

У відборі на консультації можуть брати участь:

- представники середнього бізнесу (від 50 до 250 працівників, річний оборот від 8 до 40 млн. євро.);
- малі та мікропідприємства (від 10 до 50 працівників, річний оборот від 200 тис. до 8 млн. євро);
- підприємства, що ведуть свою діяльність щонайменше 5 років та мають аудовану фінансову звітність щонайменше за останні 3 роки;
- підприємства розташовані у м. Харкові та Харківській області;
- обмежень по секторам немає.

З підприємствами, що відповідають наведеним вище критеріям, будуть проведені додаткові відбіркові інтерв'ю, де будуть оцінені потенційні кількісні та якісні ефекти від залучення консультантів.

Назва програми

Development Innovation Ventures (DIV)

Посилання

<https://www.usaid.gov/div>

Статус

Грантова програма відкритих інновацій USAID, яка тестує і масштабує креативні рішення для викликів глобального розвитку.

Цілі / місія

Мета DIV – створити портфель інновацій у всіх секторах і регіонах, в яких працює USAID, для поліпшення життя мільйонів людей в усьому світі. DIV надає гнучке, багаторівневе грантове фінансування для перевірки нових ідей, менеджменту стратегічних ризиків, збору рішень, які довели свою ефективність, і їх подальшого просування. DIV шукає рішення, які мають чіткі докази впливу, економічної ефективності, гарні показники сталості та здатність до масштабування.

Пріоритети програми

- Новітні технології;
- Нові способи доставки або фінансування товарів та послуг;
- Економічна адаптація та нові способи покращення існуючих рішень;
- Зміна існуючих політик на основі розуміння поведінкової економіки;
- Соціальні або поведінкові інновації.

Інновації не обов'язково повинні ґрунтуватися на технологіях, але повинні ґрунтуватися на фактичних даних. DIV підтримує програми з усіх тем і в усіх секторах розробки.

Бюджет

від 25 000 до 5 000 000 USD

Програми фінансування (залежно від стадії готовності продукту/ послуги)

Етап 1: Підтвердження концепції (до 200 000 USD)

Етап 2: Тестування продукту і визначення можливості до масштабування (від 200 000 до 1 500 000 USD)

Етап 3: Масштабування (від 1 500 000 до 5 000 000 USD).

Термін реалізації проекту (незалежно від обраного етапу)
до 3 років.

Дедлайн

Постійно відкрита програма.

Умови участі

- Консорціум – не обов'язковий, але можливий;
- Співфінансування – не потрібно, але буде додатковою перевагою;
- Аудит – на стадії подачі не потрібен;
- Спеціальна реєстрація / отримання коду – реєстрація на сайті <http://www.usaid.gov/DIV/apply> і подача заявки онлайн.

Важлива інформація

- Заявку можуть подавати соціальні підприємці, малі та середні підприємства, неурядові організації.
- Розгляд проекту відбувається в кілька стадій.
- «Expression of Interest» – подача заявки через онлайн-форму на сайті <http://www.usaid.gov/DIV/apply>.
- Процедура перевірки заявника – для проектів, які пройшли першу стадію відбору. На цій стадії донор може запросити заявника на співбесіду, запитати додаткові матеріали, в яких більш детально описується технічний підхід і його відповідність принципам DIV, задати додаткові питання заявнику, зв'язатися з іншими спонсорами і партнерами, залучити експертів USAID або сторонніх експертів.

Висновок

Відмінний варіант для підтримки рішень сталого розвитку за допомогою підприємницької діяльності. Багаторівнева система підтримки і фінансування.

Назва програми

Грант на проведення тренінгів для підвищення майстерності та покращення навичок кінематографістів (Grant to Support Improvement of Skills for the Film Industry Through an Excellence Training Program (ETP))

Посилання

<https://www.facebook.com/usaidcep.ua/posts/729683624416780>

Цілі / місія

Розвиток управлінських навичок для кінематографістів.

Обов'язкові курси програми:

- 1) Володіння англійською мовою з використанням специфічної термінології, яку використовують іноземні кінематографісти на знімальному майданчику (назви посад, обов'язки та завдання членів знімальної групи, детальний опис технічних стадій та прийомів зйомки фільму, типові дії членів знімальної групи і тд);
- 2) Робота з програмним забезпеченням EP Movie Magic Budgeting and Scheduling©;
- 3) Навички пітчінгу та презентації для ефективного представлення своїх проєктів під час нетворкінгових подій та міжнародних кіномаркетів в режимі офлайн та онлайн.

Додатковий курс:

4) Організація безпеки на знімальному майданчику, відповідно до міжнародним протоколам охорони здоров'я та безпеки (поділ на зони, тестування, логістика, персонал та інші протоколи, дотримання яких вимагають міжнародні кінематографісти).

Бюджет

УАН 1,250,000 (чотири курси)

УАН 1,000,000 (три курси).

Дедлайн

04 квітня 2021

Деталі

<https://drive.google.com/file/d/1jrYZokJTNI9fMAUObY-XJVX02Rn79rDk/view>

Висновок

Проведення заходів в сфері кінематографу. Хороший варіант з мінімальними витратами на написання заявки.

Назва програми

Економічна підтримка Східної України – USAID

Донор

USAID

Посилання

<https://www.dai-global-grants.com/app/UkraineERA?fbclid=IwAR1kdqxDm0aQuWM79PIIFgqvDTLpFIdpJ0QqQusv-9UkhK0XjavgQcboXnQ>

Цілі / місія

Проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України» надає технічну допомогу і інвестиційну підтримку мікро-, малим і середнім підприємствам (ММСП), провайдерам фінансових послуг, НУО Донецької, Луганської та південної частини Запорізької області, навчальним закладам, містам і об'єднаним територіальним громадам. Підтримка Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) надасть можливість партнерам отримувати і використовувати передові технології, будувати бізнес і розширювати його на нові ринки, підвищувати його потенціал, використовувати новітні рішення в сфері ІТ та обміну інформацією. Програми будуть здійснюватися партнерами, бізнес-моделі, стратегії зростання і повноваження яких відповідають завданням Проєкту USAID, і які демонструють свою готовність до їх реалізації.

Пріоритети програми

Діяльність Проєкту USAID зосереджена на трьох основних завданнях:

- стабілізація економіки
- підтримка сталого розвитку ММСП
- зміцнення довіри до економіки Східної України.

Бюджет

5 000 – 500 000 USD

Термін реалізації проєкту

Рік після дати затвердження гранту.

Умови участі

Гранти можуть надаватися:

- ММСП, приватним фірмам, фінансовим установам і приватним об'єднанням (асоціаціям);
- представникам громадянського суспільства, приватного сектору, НУО (на міжнародному, національному і місцевому рівні), загальноосвітнім закладам, закладам, що пропонують спеціалізовані послуги з професійної освіти, та університетам;
- державним органам (виключно прями закупівлі та надання матеріалів/обладнання та/ чи послуг (негрошова форма));
- організаціям, зареєстрованим у відповідних місцевих органах влади.

Висновок

Програма спрямована на надання технічної допомоги та інвестиційної підтримки мікро, малих і середніх підприємств, стабілізацію та зміцнення довіри до економіки східного регіону України

Назва програми

EO Business Incubators

Донор

USAID «Конкурентоспроможна економіка України»

Посилання

www.eo.in.ua

Статус

EO Business Incubator, є частиною Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» і розроблений для підтримки інноваційного бізнесу, співпраці з підприємствами у таких сферах, як ІТ-технології, інженерія, сільське господарство, медицина, тощо.

Цілі / місія

Стимулювання технологічної економіки України та допомога бізнесу з виходом на міжнародні ринки. Програма інкубаторів розрахована на 4 місяці і орієнтована на стартапи на pre-seed, seed і більш пізніх стадіях розвитку. У фокусі інкубатора - технологічні стартапи в усіх сферах. Єдина умова - вони повинні бути українськими. Це можуть бути як технології, орієнтовані на ІТ, так і на агросектор, медицину, фінанси, а також хардверні та наукові проекти. Першочергово, буде приділятися увага команді, а вже потім - технології.

Дедлайн

Постійно діюча програма.

Програма включає:

- Участь у інтенсивному 6-денному таборі, який допоможе підняти кожен бізнес на наступний рівень — чітко зрозуміти його сильні та слабкі сторони та скласти стратегію, що рухатиме компанію вперед.
- Участь у сесіях під керівництвом експертів, офлайн або онлайн, які охоплюють всі основи запуску та розвитку стартапу — включаючи розвиток бізнесу, команди, фінанси, пітчінг, юридичні питання, розвиток MVP, маркетинг, продажі та багато іншого.
- Наставництво експертів, офлайн та онлайн від провідних українських та світових підприємців та інвесторів, які будуть зустрічатися з бізнесом хоча б раз на тиждень та надавати практичну підтримку та допомогу.
- Доступ до глобальної мережі менторів, партнерів та експертів.
- Можливість зустріти інвестора, в тому числі через “demo день”, який відзначає досягнення кожної команди.

Важлива інформація

Участь у програмі безкоштовна. Однак організатори вірять, що люди і бізнес більше цінують знання, в які вони інвестують певні матеріальні ресурси, тому однією з умов участі є передання частки акцій компанії ментору\менторам.

Наразі умови такі (хоча вони можуть змінитися в майбутньому):

- Кожен ментор, який працює з бізнесом, отримуватиме 1% оголошеного капіталу компанії. Для більшості стартапів будуть призначені 2 ментори (бажано з локальним та міжнародним досвідом) з різними спеціалізаціями та знаннями, щоб допомогти бізнесу швидко та ефективно рости.

- Бізнес може працювати з юристами та / або радниками з фінансового менеджменту. Ця умова не є обов'язковою, але, якщо бізнес вирішив залучити експертів і їхня робота передбачає більше, ніж загальне консультування (яке надається безкоштовно), радник може отримати 0,5% оголошеного капіталу компанії + звичайні гонорари, які можуть бути розстрочені до 2 років.

Це означає, наприклад, що для бізнесу (i) з 2 менторами (ii), які бажають користуватися послугами юриста та фінансового

менеджера і яким необхідно більше, аніж загальне консультування, потрібно буде видати 3% оголошеного капіталу компанії.

Умови участі

- Компанії, засновані на будь-яких технологія, наприклад: IT, фармацевтичні препарати, біотехнологія, інженерія, матеріалознавство, обладнання та інше, якщо компанія базується в Україні. Ми не обмежуємо заявників залежно від типу технології, яка може бути масштабована у всьому світі.
- Бізнес може не бути зареєстрованим суб'єктом господарювання (ТОВ), хоча ми заохочуємо вас створити юридичну особу після обрання вас у програму.
- Бізнес із будь-якою кількістю засновників. Однак, загалом команда засновників повинна мати досвід в галузях (i) технології / науки / техніки, (ii) маркетингу / розвитку продукції та (iii) представлення бізнесу потенційним партнерам / інвесторам. Хоча ці завдання може виконувати одна людина - це трапляється рідко. Тому, ми надаємо перевагу командам з щонайменше двох засновників, але як виняток, ми можемо підтвердити участь компанії з одним засновником.

- Програма націлена на розвиток стартапів, але розглядає до участі стартапи на різних етапах розвитку – від стадії ідеї до створення мінімального життєздатного продукту або прототипу для збільшення частки ринку.
- Компанії повинні взяти на себе зобов'язання всіх засновників відвідувати всі сесії протягом 16 тижнів програми інкубації, якщо інше не узгоджено заздалегідь з менеджером інкубатора.
- Важливим є задовільний рівень англійської мови у кандидатів. Учасники повинні мати основні робочі знання англійської мови.

Першочерговим завданням інкубатору є якість, а не кількість підприємств, які він готовий прийняти. Не існує мінімальної кількості, хоча передбачено, що принаймні 7 або 8 компаній можуть взяти участь в одному інкубаційному циклі.

Кожен інкубаційний цикл триватиме приблизно 16 тижнів (4 місяці) з урахуванням коригування відпусток та інших змін у графіку. Засновники вибраних команд повинні взяти на себе зобов'язання відвідувати всі навчальні програми та щотижневі лекції.

Висновок

Програма буде цікавою для українських молодих компаній та стартапів на початковому рівні розвитку, на pre-seed, seed і більш пізніх стадіях розвитку, які використовують у своїй діяльності будь-які технології: від Artificial Intelligence до блокчейну та бажають масштабувати свій бізнес за допомогою експертів та менторів місцевого і міжнародного рівнів.

Назва програми

Група підтримки малого бізнесу в Україні від ЄБРР

Посилання

<https://www.ebrd.com/knowhow>

Статус

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) пропонує гранти малим та середнім підприємствам для зростання їх бізнесу.

Цілі / місія

Банк надає грантову підтримку малому та середньому бізнесу в Україні з 2010 року. ЄБРР допомагає підприємствам залучати висококваліфікованих консультантів, які здатні якісно трансформувати їх бізнес, і надає гранти для часткової оплати послуг консультантів. Фінансування надає Європейський Союз та країни-донори.

Пріоритети програми

Гранти надаються на такі види консультацій:

- Стратегія;
- Маркетинг;
- Бізнес-планування;
- Організаційна і операційна діяльність;
- Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- Інженерно-технічні рішення;
- Впровадження стандартів серії ISO та інших галузевих стандартів;
- Фінансовий аналіз та планування, перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ);
- Енергоефективність та екологічний менеджмент та ін.

Бюджет

Визначається індивідуально, але не перевищує 10 000 EUR.

Термін реалізації проекту

Обмежень немає.

Дедлайн

Постійно відкрита програма.

Умови участі

- Мале або середнє підприємство зі штатом працівників – до 250 осіб;
- Приватна власність, в якій більше ніж 50% належить громадянам України;
- Період діяльності підприємства не менше двох років;
- Гарна ділова репутація;
- Позитивна динаміка розвитку та потреба в залученні консультанта;
- Сектори: всі, крім фінансового, страхового, тютюнового, ігрового, міцних алкогольних напоїв, військово-промислового;
- Співфінансування – не потрібно;
- Аудит – на стадії подачі не потрібен;
- Спеціальна реєстрація / отримання коду - не потрібно.

Важлива інформація

- Заявку можуть подавати малий і середній бізнес;
- Перед подачею необхідно встановити контакт з українськими представниками банку. Зробити це можна, написавши на імейл knowhowukraine@ebrd.com.

Висновок

Можливість прямого фінансування від міжнародної фінансової інституції. Необхідно зв'язатися із банком для подачі заявки.

Назва програми

Програма місцевого економічного розвитку – Western NIS Enterprise Fund (WNISEF)

Посилання

<http://wnisef.org/uk/local-economic-development>

Статус

WNISEF – це регіональний фонд, загальним обсягом понад 150 млн. USD, заснований урядом США через Агенцію міжнародного розвитку (USAID). Фонд інвестує кошти в малі та середні підприємства України та Молдови.

Цілі / місія

Програма місцевого економічного розвитку має на меті пошук ефективних рішень для підтримки зростання економічного потенціалу в регіонах України через зміцнення місцевих громад та розбудови партнерств. Програма орієнтована на невеликі проєкти за трьома ключовими критеріями:

- рішення проблеми та відповідь на потребу громади;
- розбудова партнерства;
- забезпечення сталості результатів.

Пріоритети програми

- Сприяння експорту – кращі можливості доступу до нових ринків для малих і середніх підприємств
- Активізація громад та інноваційні ринкові рішення на місцевому рівні
- Вирішення соціальних проблем у громадах через надання доступного капіталу, консультування і менторство
- Програма економічного лідерства

Програма базується на принципах ефективної співпраці, включаючи спільну відповідальність та співфінансування, що мають на меті забезпечення сталих трансформаційних ініціатив.

Бюджет

Залежить від конкретної підпрограми.

Термін реалізації проєкту

Залежить від конкретної підпрограми.

Дедлайн

Постійно відкрита програма.

Умови участі

Відповідність пріоритетам програми. Пошук грантових можливостей. Пропозиція партнерства.

Висновок

Фонд працює на всій території України і фінансує знакові проєкти в рамках імплементації реформ такі як: PROZORRO, Інкубатор «1991 Open Data Incubator», Опорні школи та інші. Партнерство з цим фондом – серйозний крок для будь-якої організації.

Назва програми

Програма економічного лідерства – Western NIS Enterprise Fund

Посилання

<http://wnisef.org/uk/economic-leadership>

Цілі / місія

WNISEF прагне розширити і поглибити кадровий потенціал, необхідний для сприяння розвитку приватного сектора в Україні та Молдові. Мета – сформувати нове покоління лідерів, які трансформують Україну та Молдову. Підхід – фокус на індивіда: задля досягнення справжніх довгострокових змін, інвестування в людей.

Пріоритети програми

Розширити потенціал до економічного зростання за рахунок навчання, наставництва, стажування та інших програм, спрямованих на розвиток та вдосконалення знань, навичок та вмінь у сфері економіки, бізнесу, підприємництва та лідерства.

На кого орієнтується фонд:

- Менеджери вищої та середньої ланки з корпоративної сфери та ГО
- Місцеві бізнес-школи (випускники, керівництво, викладачі та учні)
- Реформістські команди міністерств і державних установ, в тому числі керівний склад стратегічних державних підприємств
- Магістри та бакалаври місцевих університетів
- Випускники українських середніх шкіл
- Інноваційні компанії, стартапи і підприємці.

Бюджет

Визначається індивідуально.

Термін реалізації проєкту

Обмежень немає.

Дедлайн

Постійно відкрита програма.

Умови участі

Відповідність пріоритетам програми. Пошук грантових можливостей. Пропозиція партнерства.

Висновок

Програма працює на всій території України і фінансує знакові проєкти в рамках імплементації реформ, такі як Українська Академія Лідерства, SEED Grant, підтримка державних підприємств та інші.

Назва програми

Visegrad Fund – Вишеградський фонд

Посилання

<https://www.visegradfund.org>

Статус

Міжнародна донорська організація, створена 2000 року урядами країн Вишеградської групи – Чехією, Угорщиною, Польщею та Словаччиною.

Цілі / місія

Місія Фонду – сприяння регіональному співробітництву у Вишеградському регіоні (V4), а також між регіоном V4 та іншими країнами, особливо в Західному Балканському регіоні та регіонах Східного партнерства.

Пріоритети програми

Фонд фінансує програми, які відповідають одному із семи пріоритетних напрямків:

1) Освіта і нарощування потенціалу:

- поліпшення професійно-технічних і соціальних навичок (hard and soft skills) для покращення доступу на ринок праці, постійного навчання та вдосконалення;
- збільшення обсягу загальних формальних та неформальних освітніх інструментів і можливостей підготовки викладачів;
- зміцнення співробітництва між навчальними закладами;
- розширення обміну передовим досвідом в діалозі між керівними органами, муніципалітетами, школами та родинами.

2) Інновації, R&D, підприємництво:

- збільшити популярність науки на регіональному рівні, особливо серед молоді;
- збільшити просування спільних R&D проєктів Вишеградської четвірки за межами регіону V4;
- поліпшення зв'язків між бізнесом для створення умов розвитку МСП і стартапів;
- поліпшення екосистеми для розвитку бізнесу і соціального бізнесу на регіональному рівні;
- розвиток регіональних мереж / кластерів МСП, академій та Національних дослідницьких інституцій, які забезпечать довгостроковий ефект.

3) Культура і спільна ідентичність – підвищення обізнаності про культурне різноманіття та транснаціональний міжкультурний діалог.

4) Демократичні цінності і медіа – підвищення участі громадян в демократичній системі.

5) Державна політика та інституційне партнерство – збільшення обізнаності та залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень.

6) Регіональний розвиток, навколишнє середовище і туризм – збільшення кількості міських / муніципальних партнерських ініціатив (twinning).

7) Соціальний розвиток – поліпшена регіональна стратегія і політика щодо демографічних та інших соціальних і економічних проблем.

Бюджет

від 10 000 до 150 000 EUR.

Термін реалізації проєкту

до 18 місяців.

Грантовий цикл + Дедлайни

Конкурс заявок відкривається 3 рази на рік:

- до 1 лютого;
- до 1 червня;
- до 1 жовтня.

Умови участі

- Консорціум – так. Обов'язкова участь в проєкті, як мінімум, 3 з 4 країн Вишеградської четвірки (Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина), правило «3xV4». У той же час, Фонд заохочує повну участь всіх чотирьох країн або обґрунтувати в заявці, чому одна з країн не бере участі в проєкті.
- Співфінансування – не обов'язково, але буде додатковою перевагою. Фінансування від Фонду може покривати до 100% загальної вартості проєкту.
- Аудит – не потрібен для проєктів на суму менше 10.000 EUR. Якщо сума проєкту вище, ніж 10.000 EUR, обов'язкове проходження аудиту. В цьому випадку, вартість аудиту може бути закладена в бюджет проєкту і сплачена за рахунок гранту.
- Спеціальна реєстрація / отримання коду – подача заявки онлайн через спеціальну електронну систему – <http://my.visegradfund.org>.

Важлива інформація

- Заявниками можуть виступати всі види неурядових організацій громадянського суспільства; муніципалітети та місцеві органи влади; школи, вищі навчальні заклади; дослідні та наукові органи і державні установи. Приватні підприємці, компанії, особливо інноваційні та стартапи, також мають право на участь, але тільки, якщо їх проєкт носить неприбутковий характер.
- Система для подачі заявок активується за 20 робочих днів до дедлайну
- Подана заявка розглядається 60 робочих днів
- Проєкт може починатись через 20 робочих днів після схвалення заявки.

Висновок

Цікава програма і високі шанси отримати фінансування. Основною складністю для розробки концепції та підготовки заявки є необхідність участі в проєкті, як мінімум, 3-х партнерів з країн Вишеградської четвірки. З іншого боку, циклічність конкурсів дає великий часовий проміжок для пошуку потенційних партнерів.

Назва програми

Український Фонд Стартапів

Донор

Кабінет міністрів України

Посилання

usf.com.ua/uk

Статус

Український Фонд Стартапів – це загальнодержавна інвестиційна програма, яка надає фінансування найталановитішим українським підприємцям, що створюють інноваційні IT / високотехнологічні продукти.

Цілі / місія

Місія фонду – підтримувати інноваційні проекти та допомагати найталановитішим українським підприємцям створювати успішні глобальні компанії. Фінансування надається у формі грантів, а не за рахунок участі в капіталі. Процес відбору стартапів для надання грантів відбувається на конкурсній основі: компанії оцінюються та обираються радою незалежних інвестиційних експертів.

Дедлайн

Процес подачі заявок є безперервним.

Пріоритети програми

Серед основних пріоритетів Фонду :

- підтримка інновацій;
- розвиток економіки;
- створення робочих місць;
- заохочення підприємництва;
- збільшення інвестицій;
- підвищення обізнаності.

Цільові сектори, які фінансує Фонд включають, але не обмежені наступними:

- штучний інтелект (AI);
- доповнена реальність (AR/VR);
- великі дані (BigData);
- блокчейн;
- кібербезпека;
- захист (Defence);
- медицина та охорона здоров'я;
- подорожі;
- фінансові технології (FinTech);
- освітні технології (EdTech);
- робототехніка;
- професійні послуги;
- програмне забезпечення як послуга (SaaS);
- виробництво;
- електронна комерція;
- інтернет речей (IoT).

Бюджет

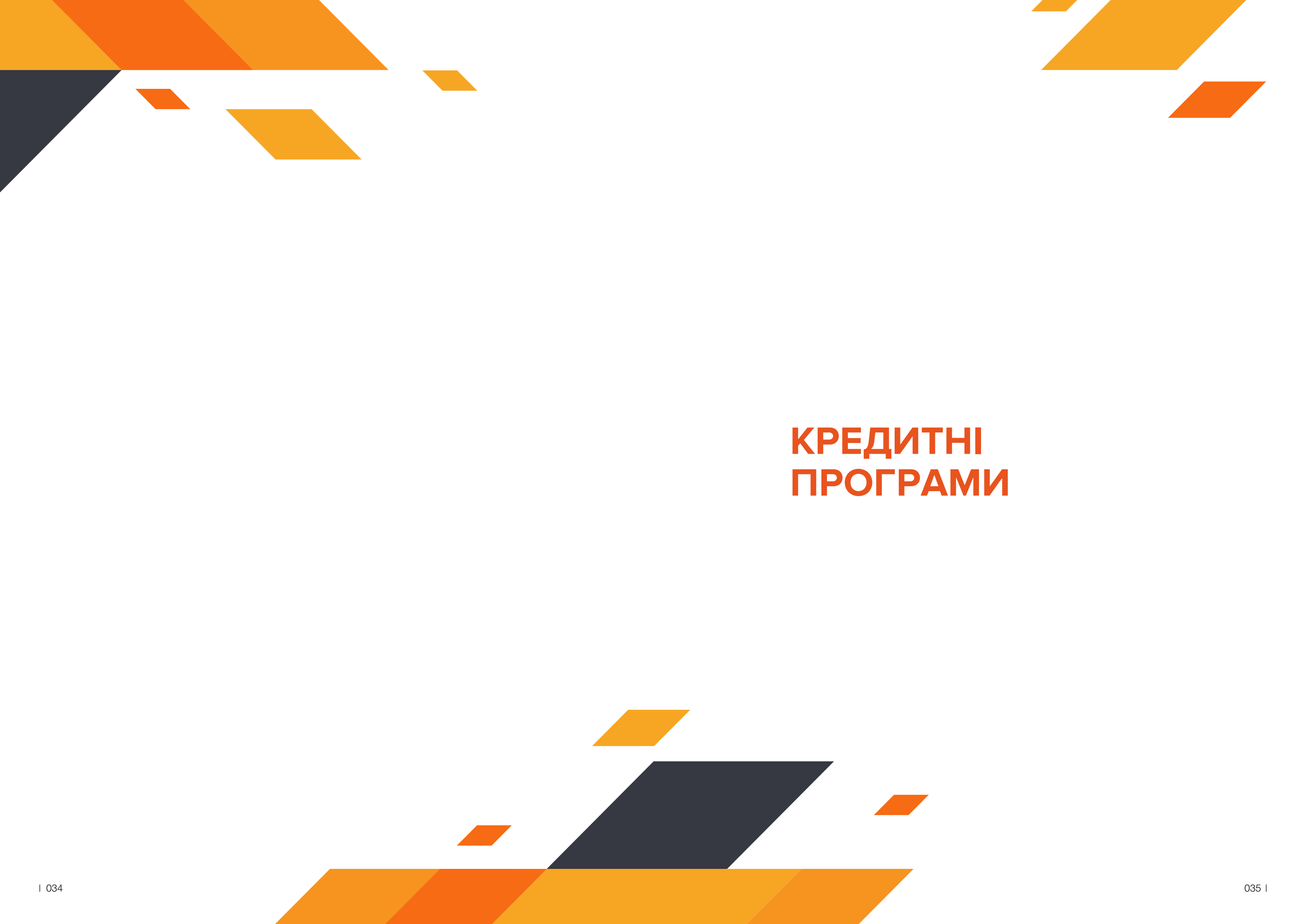
від 25 000 до 75 000 USD

Умови участі

Фінансування надається компаніям на початкових стадіях їхнього розвитку (pre-seed та seed). Фонд фінансує перспективні та інноваційні ідеї технологічних стартапів, які демонструють високий потенціал глобального комерційного успіху.

Висновок

Український Фонд стартапів створено з метою надання умов для розвитку та підтримки інноваційних ідей та проектів, а також збільшення потоку інвестицій у галузі IT.

КРЕДИТНІ ПРОГРАМИ

Назва програми

Програма з кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками (ФРП)

Посилання

https://bdf.gov.ua/uk/programa-z-kredituvannya-mmstp?fbclid=IwAR3qM6BC2_P8Z2W8T7TDv65nXt2hbaC30Vg089eSu6KrxHV_mHkfUs0Co2o

Цілі / місія

Програма пропонує пільгові умови кредитування підприємств, які працюють в окремих галузях, що розглядаються як пріоритетні та стратегічно важливі.

Пріоритети програми

- Сільське господарство
- Харчова промисловість
- Розвиток малих готелів, зелений туризм
- Ресторани та заклади громадського харчування
- Легка промисловість
- Проєкти, пов'язані з енергоефективністю та енергозбереженням
- Проєкти, пов'язані з імпортозаміщенням
- Підвищення продуктивності праці та створення робочих місць в слаборозвинених/депресивних регіонах.

Максимальний розмір кредиту

100 000 EUR, еквівалент у гривні (ФОП та ММСП)

Максимальний термін кредиту

3 роки (для фінансування обігового капіталу)

5 років (для фінансування інвестицій в основні засоби).

Умови участі

До участі запрошуються підприємства, які належать до пріоритетних галузей

Важлива інформація

Кредит можуть отримати ФОП, приватні малі і середні підприємства, які мають не більше ніж 250 постійних працівників та обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) не більше ніж еквівалент 5 млн євро (за середньорічним курсом Національного банку України).

Відсоткова ставка

В гривні:

Для інвестиційних кредитів:

- не більше рівня індексу UIRD* (3 міс.) + 5% річних. Для кредитів на оборотні кошти;
- не більше рівня індексу UIRD* (3 міс.) + 6% річних.

Комісія за надання кредиту – не більше 1,5% від суми кредиту.

*індекс UIRD – український індекс ставок за депозитами фізичних осіб (% річних), що публікується на офіційному інтернет-представництві Національного банку України (<https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>)

Банки-партнери

- ПроКредитбанк;
- Укргазбанк;
- Ощадбанк;
- Банк Львів.

Висновок

Можливість для бізнесу отримати доступне кредитне фінансування за пільговими умовами.

Назва програми

Програма соціального інвестування - Western NIS Enterprise Fund

Посилання

<http://wnisef.org/uk/impact-investing>

Цілі / мета

Ціль програми - дати можливість підприємцям і бізнесу вирішувати соціальні та екологічні проблеми через фінансові інвестиції та надійні практики ведення бізнесу. Підхід програми соціального інвестування полягає у наданні кредитів під низький відсоток для сталих соціальних підприємств, консультування та підтримку їх в процесі реалізації та впровадження бізнес-планів.

Пріоритети галузі

- Зайнятість вразливих груп населення. На підприємстві працює більше 50% співробітників, які представляють уразливі групи населення, і велика частина прибутку реінвестується в розвиток компанії для створення нових робочих місць.
- Зайнятість вразливих груп населення. На підприємстві працює менше 50% співробітників, які представляють уразливі групи, і щонайменше 10% від прибутку спрямовано на соціальну мету.
- Мінімум 20% від прибутку спрямовано на соціальну мету.

Максимальний розмір кредиту

100 000 USD

Максимальний термін кредиту

3 роки.

Умови участі

Діяльність підприємства повинна бути спрямована на вирішення однієї з актуальних соціальних проблем в Україні.

Важлива інформація

У кінці кожного кварталу WNISEF вимагатиме звіт про соціальний вплив підприємства. У звіті мають бути відображені наступні дані: кількість найнятих робітників, що представляють вразливі групи населення; обсяг коштів, направлених на вирішення соціальних проблем; кількість організованих соціальних заходів; зустрічей, проектів і т.п.

Відсоткова ставка

від 5 до 10 %

Банки-партнери

- Ощадбанк
- КредоБанк

Висновок

Доступні умови кредитування для бізнесу, спрямованого на вирішення соціальних та/або екологічних проблем. Окрім суто пільгового кредиту, підприємство може скористатись консультаційною та менторською підтримкою від WNISEF.

МЕРЕЖІ, КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ЦЕНТРИ

Назва програми

Офіс з просування експорту

Посилання

<https://epo.org.ua/>

Статус

Державна установа «Офіс з просування експорту України» утворена наказом Мінекономрозвитку від 23.06.2018 No 864 з метою підтримки та просування експорту товарів, робіт та послуг українських виробників, а також участі в реалізації Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 No 1017-р.

Важливим кроком для розвитку Установи стало прийняття рішення про передачу цілісного майнового комплексу Державної установи «Офіс з просування експорту України» зі сфери управління Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства до сфери управління Господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України, згідно з розпорядженням КМУ від 02 вересня 2020 року N° 1071. У грудні 2020 року Офіс з просування експорту у партнерстві з Кабінетом Міністрів України, Мінекономіки та Дія.Бізнес, за підтримки Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Канадсько-Українського проекту підтримки торгівлі та інвестицій (проект CUTIS), запустили [Єдиний експортний вебпортал](#).

Цілі / місія

Головна мета проекту:

- розвиток експортних компетенцій українського бізнесу;
- промоція українських товарів та послуг закордоном;
- допомога в налагодженні співробітництва та партнерства між українським та закордонним бізнесом.

Ключові напрямки роботи

Експортний консалтинг

практичні поради щодо виходу на зовнішні ринки та розвиток експортного потенціалу

Освіта для експортерів

можливості для вдосконалення знань та навичок для підготовки вашого бізнесу до експорту

Аналітика та інформація

аналітичні матеріали для вивчення потенційних ринків для експорту: торговельні огляди країн, секторальна аналітика, гайди та інформація про тарифні та нетарифні обмеження

Пошук партнерів

заходи з розширення експортних можливостей та пошук нових закордонних партнерів: торгові місії, виставки, бізнес-форуми та онлайн-послуги для розвитку нових контактів

Вартість послуг

Безкоштовно.

Умови участі

Відповідність пріоритетам проекту.

Висновок

Проект надає перспективні можливості щодо розвитку бізнесу та допомоги з пошуку та виходу на нові ринки. У рамках проекту вже було реалізовано широкий спектр активностей, що зараз використовуються як елеваційні інструменти для бізнесів.

Назва програми

Fit for partnership with Germany – Програма для менеджерів

Посилання

<https://ukraine.managerprogramm.de>

Статус

Програма для менеджерів є елементом зовнішньо-економічної політики Німеччини. Програма реалізується для представників підприємств та організацій з 19-ти країн з метою налагодження контактів та взаємовигідного співробітництва з підприємствами Німеччини. Фінансування Програми здійснюється з бюджету Федерального міністерства економіки та енергетики (BMWi).

Цілі / можливості

- налагодити особисті контакти з компаніями у Німеччині, знайти надійних партнерів
- безпосередньо ознайомитись з обладнанням, матеріалами та технологіями німецьких компаній і закупити їх
- вивчити потенціал збуту власної продукції у Німеччині
- набути глибоких знань, навичок та компетенцій, необхідних для підвищення конкурентоздатності власного підприємства та сталого співробітництва з німецькими компаніями.

Пріоритетні напрямки програми на 2019 рік

- Економічна кооперація (без галузевої специфіки)
- Industry 4.0 (3-D друк, digitalization, BigData, блокчейн, роботизація, інтернет речей, тощо)
- Економічна кооперація в сфері енергоефективності в промисловості
- Економічна кооперація в секторі охорони здоров'я.

Структура Програми

- Перед початком бізнес-сесії у Німеччині учасники проходять триденний підготовчий семінар у Києві. Вони знайомляться з економікою та бізнесом Німеччини, отримують навички зовнішньоекономічної діяльності, удосконалюють свої знання у сфері міжкультурної комунікації. Важливим етапом є конкретизація проекту співробітництва – в цьому учасникам допомагають представники німецьких освітніх центрів, які беруть участь у семінарі

- 4-тижнева програма перебування у Німеччині включає в себе тренінги з менеджменту та групові відвідання підприємств. Крім того, передбачена можливість індивідуальних зустрічей з потенційними діловими партнерами. Ці зустрічі покликані налагодити українсько-німецьке співробітництво та мають на меті сформувати основу для довгострокових партнерських відносин
- Через 6-12 місяців після повернення на Батьківщину учасники зустрічаються на постпрограмному семінарі Follow-up, де вони обмінюються досвідом, розповідають про зміни у своїх підприємствах та про проекти співробітництва з німецькими партнерами
- Випускники отримують можливість створювати мережеві структури (асоціації випускників) та обмінюватися знаннями. Для німецьких підприємств вони є контактними особами та допомагають укріплювати та розширювати економічні відносини України з Німеччиною.

Вартість послуг

Безкоштовно.

Умови участі

Підприємства – МСП з зовнішньоекономічним потенціалом з різних секторів економіки.

Посада на підприємстві – особи, які приймають рішення – вища ланка управління; делеговані керівництвом для вирішення конкретних питань співробітники – середня ланка управління.

Досвід роботи – мінімум 5 років досвіду роботи.

Освіта – вища або середньо-спеціальна.

Мова – володіння англійською мовою.

Висновок

Програма є надзвичайно перспективною в економічному плані як для німецьких підприємств, так й для підприємств країн-партнерів. Станом на 2018 рік у Програмі взяли участь більше ніж 13.000 менеджерів. Всі вони є представниками підприємств з високим зовнішньоекономічним потенціалом.

Назва програми

CUTIS – Канадсько-український проєкт підтримки торгівлі та інвестицій

Посилання

<https://cutisproject.org/focus>

Статус

Канадсько-український проєкт підтримки торгівлі та інвестицій (проєкт CUTIS) – це 5-річна (2016-2021) ініціатива уряду Канади.

Цілі / місія

Ініціатива спрямована на зменшення бідності в Україні шляхом нарощування експорту з України до Канади та інвестицій з Канади до України.

Пріоритети програми

1. Інформація для експорту до Канади та залучення інвестицій з Канади

Проєкт CUTIS у партнерстві з Мінекономрозвитку та Офісом з просування експорту забезпечуватиме український бізнес інформацією та технічною допомогою, необхідною для експорту українських товарів до Канади та залучення канадських інвестицій до України. Особлива увага приділятиметься п'яти пріоритетним групам товарів та послуг, які мають найбільший потенціал на канадському ринку.

2. Освіта для експортерів до Канади

В межах проєкту запланована активна просвітницька робота з бізнесом щодо особливостей експорту до Канади та переваг Угоди про вільну торгівлю між Канадою та Україною. Разом з експертами Мінекономрозвитку та Офісу з просування експорту проєкт CUTIS проводитиме практичні тренінги, семінари, вебінари та інші навчальні заходи в регіонах України.

3. Послуги для експортерів до Канади

Спільно з Офісом з просування експорту проєкт надаватиме бізнесу консультації щодо оцінки експортної готовності, пошуку бізнес-партнерів в Канаді, канадських стандартів та законодавчих вимог.

4. Бізнес-можливості для експортерів до Канади

Проєкт сприятиме участі українського бізнесу у торгових ярмарках, виставках та B2B-заходах, спрямованих на розширення бізнес-зв'язків з Канадою, зростання експорту та залучення інвестицій.

Строк дії програми

2021 рік.

Вартість послуг

Безкоштовно.

Умови участі

Відповідність пріоритетам програми.

Висновок

Програма має високу релевантність для тих бізнесів, що хочуть експортувати свої товари до Канади. Надається всебічна консультаційна допомога.

Назва мережі

European Enterprise network, EEN – Європейська мережа підприємств

Посилання

<https://een.ec.europa.eu>

Статус

Європейська мережа підприємств (European Enterprise network, EEN) – найбільша в Європі мережа підтримки підприємництва – створена Європейською комісією у 2008 році та працює в рамках Програми ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу (COSME)».

Цілі / місія

Торгово-промислова палата України, як учасник консорціуму «EEN-Україна», пропонує використати потенціал Європейської мережі підприємств з метою розширення інвестиційних та торговельних можливостей українських підприємств і надає разом із регіональними палатами наступні послуги:

- Пошук партнерів-інвесторів у країнах – учасниках EEN
- Пошук інноваційних технологій у країнах – учасниках EEN
- Пошук партнерів у країнах – учасниках EEN для створення спільних підприємств
- Пошук партнерів у країнах – учасниках EEN для імпорту й експорту товарів.

Пріоритети мережі

- Інтернаціоналізація МСП – пошук партнерів у 65 країнах світу
- Комерціалізація інновацій – трансфер технологій, пошук інвестора/партнера закордоном для виведення на ринок нової технологічної продукції чи послуг, захист прав інтелектуальної власності.

Вартість послуг

Безкоштовно.

Умови участі

Надавати заявки та брати участь в EEN можна через членів консорціуму, до якого в Україні входять:

- Торгово-промислова палата України
- Міністерство економічного розвитку та торгівлі України
- Міністерство зовнішніх справ України (Представництво України при ЄС);
- Інститут фізики НАН України
- Державна бюджетна установа «Київський міський центр з інвестицій та розвитку»
- Київський Національний університет ім. Тараса Шевченка
- ВГО «Споживач» (бізнес-асоціація з головним офісом у м. Дніпро)
- Нова Інтернаціональна Корпорація (високотехнологічна українська компанія)

Для пошуку партнерів необхідно:

- звернутися до будь-кого з партнерів консорціуму EEN-Ukraine;
- визначити потрібний тип пропозиції (технологічна чи бізнес-пропозиція / технологічний чи бізнес-запит)
- отримати у партнера консорціуму EEN-Ukraine форму для заповнення англійською мовою відповідно до типу пропозиції
- заповнити форму та надіслати її до одного з партнерів консорціуму EEN-Ukraine, який після перевірки розмістить її у системі EEN
- після перевірки пропозиції та внесення необхідних правок, пропозицію буде розміщено у відкритому доступі на сайті EEN, де вона буде доступна для перегляду у 65 країнах світу.

Висновок

Членство у мережі є безкоштовним. Мережа надає багато переваг: від трансферу технологій до пошуку нових ринків та захисту права власності.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ

Erasmus for Young
Entrepreneurs

Назва програми

ERASMUS for Young Entrepreneurs – Еразмус для молодих підприємців

Посилання

<https://www.erasmus-entrepreneurs.eu>

Статус

Еразмус для молодих підприємців – програма ЄС з міжнародного обміну, яка дає молодим або діючим підприємцям можливість навчатися у досвідчених керівників малого бізнесу в інших країнах-учасницях Програми.

Цілі / місія

Мета – сприяти обміну досвідом, усталеними практиками, посиленню партнерства для формування спільноти успішних підприємців. Програма надає можливість молодим підприємцям отримувати досвід та обмінюватись ідеями з успішними європейськими МСБ протягом 1-6 місяців.

Пріоритети програми

- Навчання на робочому місці для нових підприємців у малих та середніх підприємствах (МСП) в інших країнах ЄС з метою сприяння успішному початку та розвитку їхніх бізнес-ідей
- Обмін досвідом та інформацією між підприємцями щодо перешкод та проблем, пов'язаних з відкриттям та розвитком бізнесу
- Підвищення доступ до ринку та визначення потенційних партнерів для нових та створених підприємств в інших країнах ЄС
- Налагодження зв'язків, спираючись на знання та досвід інших країн Європи.

Бюджет

Визначаються індивідуально, згідно з країною перебування. Включає кошти за переліт та місячну стипендію.

Термін реалізації проекту

Від 1 до 6 місяців.

Дедлайн

Постійно відкрита програма.

Умови участі

Хто може брати участь:

- Нові підприємці, які планують створити свій власний бізнес або вже розпочали діяльність протягом останніх 3-х років
- Досвідчені підприємці, які володіють чи управляють малим або середнім підприємством в одній із країн-учасниць Програми

Завдання та обов'язки нових підприємців полягають у:

- представленні бізнес-плану для свого (майбутнього) підприємства та розробці проекту стажування / навчання для їхнього перебування за кордоном, включаючи роботу з реальними бізнес-завданнями
- укласти всі необхідні угоди з приймаючим підприємством, програмою та організаціями-посередниками.

Висновок

Програма надає можливість стажування у будь-якій країні ЄС для молодих підприємців. Підприємцям надається стипендія та покриваються кошти на переліт.

Назва програми

Women in Business EBRD

Донор

Європейський Банк Реконструкції та Розвитку

Посилання

www.ebrdwomeninbusiness.com/?s=about

Статус

Європейський Банк Реконструкції та Розвитку працює з підприємствами малого та середнього бізнесу (МСБ), які очолюють жінки, для активнішого залучення жінок у бізнес. Надаючи доступ до фінансування та консультацій з питань ведення бізнесу, банк допомагає отримати необхідні практичні навички, знання та ресурси, потрібні для наступних кроків.

Цілі / місія

ЄБРР надає доступ до фінансування через кредитні лінії, що відкриваються місцевими банками спеціально для жінок-підприємців, задіяних у МСБ, та водночас забезпечує їх бізнес консультаціями для досягнення більшої конкурентоздатності. ЄБРР також проводить програми навчання, наставництва та надання іншої підтримки для того, щоб жінки-підприємці могли обмінюватися досвідом та вчитися одна в одній.

Установа також тісно співпрацює з банками-партнерами, допомагаючи їм створювати фінансові продукти, які найкраще відповідають потребам жінок-підприємців та сприяють їх подальшому розвитку.

Дедлайн

Постійно діюча програма.

Пріоритети програми

Програма «Women in Business» працює з підприємствами, які очолюють жінки, майже у кожному секторі та галузі економіки. Однак програма не працює з підприємствами в таких сферах бізнесу, як банківські або фінансові послуги, а також виробництво послуг та товарів, пов'язаних з військовою промисловістю, азартними іграми та тютюновими виробами. Програма спеціально орієнтована на малі та середні підприємства, очолювані жінками, зі штатом співробітників менше 250 осіб та з річним обігом менше 50 мільйонів євро або з підсумковим балансовим показником не більше 43 мільйонів євро. Для того, щоб бізнес міг прийняти участь у цій програмі, необхідно, щоб особа, яка несе відповідальність за оперативне управління бізнесом, була жінкою.

Загальний бюджет програми

55 000 000 USD

Умови участі

Малі та середні підприємства, очолювані жінками, зі штатом співробітників менше 250 осіб та з річним обігом менше 50 мільйонів євро або з підсумковим балансовим показником не більше 43 мільйонів євро.

Висновок

Програма буде цікава бізнесу, очолюваному жінками, який бажає отримати фінансування через кредитні лінії, що відкриваються місцевими банками спеціально для жінок-підприємців, задіяних у МСБ. Також програма передбачає бізнес консультування для досягнення більшої конкурентоздатності. Організатор також проводить програми навчання, менторства та надання іншої підтримки для того, щоб жінки-підприємці могли обмінюватися досвідом та вчитися одна в одній.

